

KAMPEN OM AREALERNE

Kampen om pladsen *udfolder sig i en ikke altid hensigtsmæssig blanding af EU-direktiver, national lovgivning, kommunal planlægning samt privat ejendomsret*. Der er brug for mere klare overordnede retningslinjer til brug for lokal planlægning.

TEKST /

SØREN GRAM

Ph.D. Senior
Project Manager,
Fonden
TEKNOLOGIRÅDET

I 2017 afsluttede Teknologirådet sin store undersøgelse af de vigtigste former for arealanvendelse i Danmark og drivkræfterne bag udviklingen i det åbne land samt opstillede forskellige scenarier for prioritering af fremtidens brug af arealerne.

Projektet påviste en række mulige synergier og kombinationer for arealanvendelse, men kunne samtidig redegøre for, at forskellige interesser og konflikter i det åbne land griber ind i planlægningen og i høj grad er styrende for udviklingen, der derved i visse tilfælde bliver præget af tilfældighed og synes at flakse afsted uden en egentlig robust og langsigtet overordnet plan.

UDFORDRINGEN ER IKKE BLEVET MINDRE

Kampen om pladsen udfolder sig i en ikke altid hensigtsmæssig blanding af EU-direktiver, national lovgivning, kommunal planlægning samt privat ejendomsret. Bryderierne med at placere landmøller er et velkendt eksempel på de vanskeligheder, der opstår, når nationale bestemmelser pålægger kommunalpolitikere at eksekvere noget, der er upopulært hos de lodsejere, der skal stemme på selv samme politikere ved næste kommunevalg.

Det er tilsvarende problemstilling, der har forsinket

udmøntningen af skovrejsningen, idet Folketinget vedtager at fordoble skovarealet, men overlader til andre at få de nye skove placeret på landkortet.

Sammen med AAU, Institut for Planlægning, estimerede projektet, at der allerede er planlagt for mellem 130 og 140 % af Danmarks areal, et tal der nærmest kom til at stå som et symbol på de udfordringer, der opstår med en utilstrækkelig overordnet (statslig) planlægning.

Det handler om alt fra byer, der vokser ud i landskabet, placeringen af vedvarende energianlæg, tilpasning til klimaforandringer, udtagning af lavbundslande, ønsker om større sammenhængende naturarealer mm.

Op siden vores rapport udkom, er kampen om arealerne yderligere skærpet på flere områder. Man skal blot nævne solcelleparker, råstofudvinding, nationalparker, kysterne og den nye Infrastrukturplan 2035, hvor betydelige områder skal lægges under asfalt i et omfang, der overgår vores forudsigelser og dermed yderligere forøger den procentdel af landet, der er planlagt for.

Men lad os se på nogle af de udfordringer med mangel på plads, der har fyldt i medierne de seneste år.

NATURNATIONALPARKER

2/3 af Danmark er landbrugsland, et tal der er væsentlig større end i de fleste andre lande, og som er nøglen i en klassisk areal-konflikt mellem landbrugets økonomiske interesser og en stigende global efterspørgsel efter animalske fødevarer på den ene side og natur- og friluftinteresser på den anden side.

Men efter at Folketinget sidste år vedtog at etablere op til 15 Naturnationalparker på statslige arealer (et antal der senere kan udvides med også at inddrage private arealer), er der opstået en ny areal-konflikt, der går på tværs af natur- og friluftorganisationer.

I de seneste år har der været en stærk stigende interesse fra især godser og proprietærgårde for at omdanne landbrugsjord til solcelleparker

Danmark er et tæt befolket land omgivet af et stigende havniveau og med et stigende befolkningstal, der repræsenterer mange forskellige behov og interesser i det åbne land

SOLCELLEPARKER

Behov for plads til fossilfri energi har bragt klimainteresser på kollisionskurs med natur- og landskabsinteresser. Og i de seneste år har der været en stærk stigende interesse fra især godser og proprietærgårde for at omdanne landbrugsjord til solcelleparker. Det har givet anledning til en række lokale sammenstød, hvor beboergrupper protesterer højt mod det, de opfatter som ødelæggelse af bevaringsværdige landskaber med natur- og kulturhistoriske værdier.

Polemikken minder om vindmølledebatten, som jeg omtalte i indledningen. Men hvor landbrug og friluftinteresser bedre kan sameksistere med vindmøller, så lægger solcelleparker ikke op til at slå sig ned med madkurven. Og selv om der laves forsøg med at fremme blomster og insekter mellem solcellepanelerne, så har multifunktionaliteten det svært.

Solceller er en teknologi i hastig udvikling, og der er stort fokus på mulighederne for at integrere solceller i byggematerialer. I stedet for at konkurrere om pladsen med korn og andre afgrøder kan fokus i fremtiden rettes mod eksempelvis store bygninger med flade tage i byernes udkant, langs motorvejene og andre steder, hvor solpaneler med de nye materialer er stort set usynlige.

I finansloven for 2022 fremgår, at regeringen sammen med KL vil udvikle et 'redskabskatalog', der kan styrke udbygningen af både sol og vind på land.

RÅSTOFFER

Arealer til råstofgravning er en problemstilling, vi ikke nåede i dybden med i projektet fra 2017. Det kom til gengæld i fokus i 2021 i forbindelse med revision af råstofplanerne. Det er de enkelte regioner, der er myndighed for råstofplanlægning og -indvinding på land, og de skal således udpege områder til råstofgrave, der dækker behovet til 12 års forbrug i regionen.

Det bliver stadig vanskeligere at finde arealer til nye egnede graveområder. En råstofgrav kan være

en larmende og støvende affære igennem en lang årrække, og det er åbenlyst, at især regioner i de tættest befolkede egne af landet kan komme i et modsætningsforhold til kommuner og deres borgere, når de skal udpege områder til råstofgrave, hvad vi netop har set flere eksempler på.

Det har bragt selve råstofloven til debat, med bl.a. større fokus på genanvendelse af byggematerialer og på de langsigtede natur- og miljøkonsekvenser samt på en større statslig involvering ift. en national råstofstrategi, der samtænker hele landet samt havområderne.

LØSNINGEN

Der er selvfølgelig ingen let løsning på det faktum, at Danmark er et tæt befolket land omgivet af et stigende havniveau og med et stigende befolkningstal, der repræsenterer mange forskellige behov og interesser i det åbne land.

Projektet blev i sin tid udført som en omfattende dialog med interessenter, lokale, regionale og nationale beslutningstagere, tværfaglige forskergrupper og borgere generelt. Samlet set efterlyste disse aktører, at staten træder i karakter med mere klare overordnede retningslinjer til brug for lokal planlægning.

Det er indenfor sådanne tydelige rammer, at den lokale dialog skal styrkes. Borgere og interessenter skal inviteres ombord i planlægningen helt fra starten, de skal præsenteres for udfordringerne og for de forskellige interesser, der skal tilgodeses, og de skal diskutere balancen mellem de forskellige behov. Nogle gange kan der findes kompromisser og kombinationer mellem forskellige aktiviteter, og andre gange må der prioriteres. Det kan så være, at borgerne peger på løsninger, der ikke matcher det, man i forvaltningen havde forestillet sig. Men det skal beslutningstagerne være åbne for at lytte til. Ellers skal man ikke spørge ■

VIL DU VIDE MERE:

Rapporter fra projektet med titlen "Prioritering af Danmarks areal i fremtiden" med analyser og projektets anbefalinger kan findes på Teknologirådets hjemmeside www.tekno.dk

Formålet med parkerne er at sejle op mod den omsiggribende biodiversitetskrise og sikre områder, hvor naturen får lov til at udvikle sig på egne præmisser uden skov- og landbrugsproduktion, og hvor store græssende dyr skal udsættes bag hegn for at genetablere en mere naturlig dynamik. Fortalere for parkerne har fremført, at i de allerede eksisterende Nationalparker og andre steder med forsøg på multifunktionelle landskaber, har naturen altid trukket det korteste strå f.eks. i forhold til lokaløkonomiske interesser og hensynet til friluftslivet. Nu skal der så etableres områder, hvor 'naturen' for én gangs skyld får første retten.

Det har udløst en skarp polemik om 'retten' til arealerne mellem fortalere for biodiversitet på den ene side, og på den anden side Det Danske Spejderkorps, DGI & Danmarks Idrætsforbund, Dyrenes Beskyttelse, Friluftsrådet og repræsentanter for en række andre brugere af vores naturarealer såsom mountainbikes, motions- og orienteringsløbere, ridning mf. De frygter, at spillereglerne i de nye naturnationalparker - især hegning og de store græssere - vil begrænse deres adgang og udfoldelsesmuligheder.